

Roger Leander
010-574 25 19
roger.leander@skatteverket.se

Rapport om Skatteverkets kontroll av mindre livsmedelsföretag

1 Sammanfattning

Skatteverket har under 2022-2023 genomfört en riktad insats mot mindre livsmedelsbutiker. Insatsen har omfattat tillsyns- och kontrollbesök samt skatterevisioner av livsmedels- och närbutiker som fått mervärdesskatt tillbaka eller redovisat mervärdesskatt att betala till låga belopp.

Kontrollen har omfattat tillsyns- och kontrollbesök av 112 företag, både juridiska personer och enskilda näringsidkare. För 38 procent av besökta företag påfördes kontrollavgifter på sammanlagt cirka 550 000 kronor, i de flesta fall på grund av att kontrollköp inte registrerades.

Skatteverket har även genomfört skatterevisioner av 49 företag vilket resulterat i tillkommande skatter och avgifter med cirka 32 800 000 kronor. De ytterligare skatterna och avgifterna har hänförts sig till oredovisade intäkter om cirka 44 200 000 kronor och oredovisade löner om cirka 30 500 000 kronor. Utöver detta har även uppmärksamats stora brister i företagens bokföring.

Med hänsyn till att ett stort antal av besökta företag påförts kontrollavgifter och att endast ett fåtal av utredningarna inte resulterade i beskattningsändringar, får kontrollen anses ha varit välmotiverad och delar av branschen kan konstateras vara utsatt för osund konkurrens.

2 Bakgrund

Det stora flertalet av företagen inom livsmedelsbranschen omfattas av kravet på kassaregister. Skatteverket har tidigare granskat mindre livsmedels- och närbutiker utifrån exempelvis iakttagelser från gjorda tillsyns- och kontrollbesök avseende kassaregister, inkomna tips om att försäljning inte redovisas med mera och då konstaterat att skatteundandragande förekommit i vissa av företagen.

Mot den bakgrunden togs ett maskinellt urval fram över livsmedels- och närbutiker som fått mervärdesskatt tillbaka eller redovisat mervärdesskatt att betala till låga belopp. Enligt lämnade mervärdesskattedeklarationer har företagen därmed i flera fall haft högre kostnader än intäkter, vilket inte förefallit rimligt då de borde sälja varor med ett visst vinstpålägg och därför betala in mervärdesskatt.

Misstanken har varit att branschen är utsatt för osund konkurrens av företag som har oredovisade intäkter eller oriktiga kostnader och med dessa medel betalar ut oredovisade löner eller oredovisade egna uttag. Syftet med insatsen har varit att granska i vilken omfattning detta stämmer samt att genom kontroll ge en effekt och en preventiv påverkan i branschen.

Roger Leander
010-574 25 19
roger.leander@skatteverket.se

Med livsmedelsbutiker har i detta sammanhang avsetts främst mindre livsmedels- och närbutiker där försäljningen till minst 50 procent utgjorts av matvaror. Att över 50 procent av utbudet/omsättningen skulle avse matvaror har varit för att utesluta exempelvis tobakskiosker. Branschen livsmedelsbutiker har inte heller varit lika negativt drabbad av Coronapandemin som exempelvis restaurangbranschen, utan kan i flera fall tvärtom ha gynnats av hemarbete och att man har handlat lokalt i större utsträckning. Den låga mervärdesskatt som redovisats borde därför inte ha berott på pandemin.

3 Genomförande

3.1 Urval

Insatsen startade under 2022. För 40 företag i urvalet som beloppsmässigt fått mest mervärdesskatt att återfå genomfördes först en manuell bedömning av om de var utredningsvärda eller om det fanns en naturlig förklaring till redovisade uppgifter. I syfte att inleda med tillsyns- och kontrollbesök togs vidare 150 företag fram där besök skulle genomföras och resultatet utifrån kontrollen tillsammans med vad som redovisats i skatter och avgifter fick avgöra om utredning skulle ske.

Genom att delar av urvalet inleddes med tillsyns- och kontrollbesök och sedan eventuellt kompletteras med skatterevisioner, har både flera företag kunnat kontrolleras men också mer träffsäkert kunnat välja ut de företag som framstått som mest utredningsvärda.

3.2 Tillsyns- och kontrollbesök

Vid kontrollbesök kontrollerar Skatteverket om den som är eller kan antas vara skyldig att använda kassaregister fullgör sina eventuella skyldigheter. Skatteverket får då genomföra kundräkning, kontrollköp, kvittokontroll och kassainventering. Vid tillsynsbesök kontrollerar Skatteverket om den som är eller kan antas vara skyldig att använda kassaregister har kassaregister och att det uppfyller föreskrivna krav.

Av de besökta företagen hade 38 procent sådana brister att kontrollavgifter togs ut, till ett sammanlagt belopp om 550 000 kronor. Kontrollavgifterna togs i de allra flesta fall ut med anledning av ej registrerade kontrollköp, ofta i kombination med brister vid kassainventeringen. Andelen kontrollavgifter är hög och tyder på att det i branschen finns betydande brister i kassaregisterhanteringen.

3.3 Skatteutredningar

Sammanlagt har genomförts 49 utredningar, samtlig utom en som skatterevisioner. I fyra fall resulterade utredningen inte i några beskattningsändringar.

Utredningarna har oftast resulterat i att stora oredovisade intäkter och tillhörande löner och egna uttag konstaterats. I genomsnitt har oredovisade intäkter beräknats till 960 000 kronor inklusive mervärdesskatt per utredning, där oredovisade intäkter för 12 av dem överstigit 1 000 000 kronor och i tre fall (av de 12) överstigit 5 000 000 kronor.

Roger Leander
010-574 25 19
roger.leander@skatteverket.se

Bokföringen i de granskade företagen har i många fall haft betydande brister. Exempelvis har det saknats underlag till både intäkter och kostnader i räkenskaperna, transaktioner på bankkonton har inte varit bokförda samt att bokföringen i flera fall upprättats med stor eftersläpning.

Vid granskning av kassaregistrens journalminnen har uppmärksammats flera omständigheter som visat på att samtliga intäkter inte redovisats. Även granskning av kundernas betalningar har visat på att oredovisade intäkter. Analys har skett av företrädarnas privata bankkonton och i många fall har konstaterats att inbetalningar via Swish som avsett verksamheterna varit vanligt förekommande. Det har även observerats att redovisade bruttovinster i många fall varit lägre än vad de borde vara enligt både branschsnitt och egna inköps- och försäljningspriser. Främst avseende tobaksprodukter har bruttovinsten i flera fall varit negativ. Vad gäller tobak har i några fall försäljningen också felaktigt registrerats till 12 procents mervärdesskatt i stället för till 25 procent.

Av utredningarna och revisorernas egna uppgifter har även framkommit att kontanta betalningar har varit mer vanligt i dessa företag än i andra branscher.

4 Kontrollen i siffror

I kontrollen har tillsyns- och kontrollbesök avseende kassaregister skett av sammanlagt 112 företag. De kontrollåtgärder som har genomförts har i huvudsak varit kontrollköp och kassainventering. Branschen omfattas inte av krav på personalliggare.

Fördjupade utredningar i form av skatterevisioner och en skrivbordsutredning har också skett av 49 juridiska personer och enskilda näringsidkare.

Resultaten framgår av tabellerna nedan.

Tillsyns- och kontrollbesök:

Antal kontrollerade företag	112 st
Antal företag där kontrollavgift påförts	43 st
Summa kontrollavgifter	550 000 kr

Utredningar:

Antal utredda företag	49 st
Varav utredningen resulterade i ytterligare skatter att betala	45 st
Oredovisade intäkter	44 200 000 kr
Oredovisade löner	30 500 000 kr
Resulterande i tillkommande skatter och avgifter	32 800 000 kr
Antal brottsanmälningar (hitills)	27 st
Antal FUT-anmälningar (hitills)	6 st

Roger Leander
010-574 25 19
roger.leander@skatteverket.se

5 Exempel från utredningar

Mindre närlivsbutik i Stockholm

- Butiken drevs som enskild firma. Trots att näringsidkaren hade en heltidsanställning vid en kommun och butikens öppettider var 9:00-21:00, var inte näringsidkaren registrerad som arbetsgivare och redovisade följaktligen inga löner.
- Vid Skatteverkets revisionsbesök var det en annan person än näringsidkaren som arbetade. Vid kassainventeringen uppkom även ett kassaöverskott, det vill säga det fanns mer pengar i kassalådan än vad som registrerats som försäljning.
- Erhållna kortbetalningar var på högre belopp än vad som totalt redovisats som intäkter i firman. Skatteverket kunde även påvisa att i vart fall 389 000 kronor i kortbetalningar inte hade registrerats i kassaregistret och därmed inte redovisats.
- Ett stort antal korrigeringar i kassaregistret hade skett med funktionen ”allt bort”, det vill säga registrering har skett i kassaregistret men inslagna belopp tagits bort utan att ett kvitto skrivits ut.

Livsmedelsbutik i Skåne

- Vid Skatteverkets kontrollbesök genomfördes kontrollköp. Varorna skannades i kassaregistret men några kvitton erbjöds inte. Vid senare avstämning av kassaregistrets journal konstaterades att kontrollköpen tagits bort med funktionen ”direktkorrigerings”, det vill säga någon registrering hade inte skett varför kontrollavgift påfördes.
- I den senare skatterevisionen analyserades kassaregistrets journal och ”direktkorrigerings” och andra rättelser som inte hade någon naturlig förklaring hade skett med 2 900 000 kronor under det år som granskades, vilket motsvarade 25-30 procent av registrerade artiklar.
- Bruttovinsterna enligt redovisningen var i många fall lägre än vad de borde vara enligt egna inköps- och försäljningspriser.

6 Slutsatser

Den riktade insatsen visar att branschen är utsatt för osund konkurrens. Detta framkommer genom de utredningar som gjorts där skatteundandragande och stora brister i bokföringen kunde visas i drygt 90 procent av ärendena och den förhållandevis höga andel kontrollavgifter (38 procent) vid genomförda tillsyns- och kontrollbesök.

I utredningarna har oredovisade intäkter beräknats till i genomsnitt nästan 1 000 000 kronor inklusive mervärdesskatt, vilket i flera fall också varit högt i förhållande till vad som redovisats. Det ska också noteras att i tre utredningar beräknades de oredovisade intäkterna överstiga 5 000 000 kronor inklusive mervärdesskatt.

Urvalskriteriet mervärdesskatt att återfå är en tydlig indikator både på skatteundandragande och på brister i dokumentationsskyldigheten beträffande kassaregister. Det kan dock finnas naturliga förklaringar, exempelvis att verksamheten har hög hyra där mervärdesskatt tas ut på denna.

Roger Leander
010-574 25 19
roger.leander@skatteverket.se

Tillsyns- och kontrollbesök kassaregister är ett effektivt verktyg i branschen. Det möjliggör en ökad synlighet genom att antalet företag som nås blir betydligt fler än enbart genom fördjupade utredningar. Det är också ett utmärkt verktyg som ett ytterligare urvalskriterium för att sälla ut företag där man genom brister i hanteringen av kassaregistret kan misstänka fel även i redovisningen av skatter och avgifter, men även för att sälla bort företag som inte framstår som tillräckligt utredningsvärda i förhållande till övriga objekt. Flera av utredningarna hänförde sig till besök och ytterligare besökta företag bedömdes som intressanta, men kunde av resursskäl inte utredas. Den höga andelen kontrollavgifter visar att besöken behöver fortsätta i branschen.

Fördjupade utredningar i branschen är komplexa och tar tid i anspråk. För att nå tillräcklig bevisning behöver de innefatta olika analyser, avstämningar och kalkyler. Detta ger att revision sannolikt är det bästa verktyget i de flesta fall. Det har också konstaterats att andelen kontanter i branschen är betydligt högre än förväntat.

Den höga ändringsfrekvensen i genomförda utredningar tillsammans med de höga höjningsbeloppen visar på risk för ett utbrett skatteundandragande i delar av branschen och på ett bra urval av företag i insatsen. Man ska i sammanhanget ha i åtanke att företagen som ingick i insatsen var mindre butiker och att höjningsbeloppen därför blir särskilt höga i förhållande till omsättningen. Kontroll och utredningar av branschen behöver därför fortsätta.

Butikshandel, inräknat livsmedelsbutiker, omfattas inte av bestämmelserna om personalliggare. Branschen som sådan präglas av långa öppettider från tidig morgon till sen kväll, både vardagar och helger. Trots detta är antalet anställda i detta segment av branschen ofta få eller att verksamheter till och med saknar registrering som arbetsgivare. Lönerna som redovisas i arbetsgivardeklarationerna är många gånger låga. Dessa omständigheter synes anmärkningsvärda även med beaktande av att ägare/företrädare i många fall har långa arbetspass i butiken.

Sammantaget tyder detta på att oredovisade löner förekommer, vilket överensstämmer med iakttagelserna från utredningarna. Tillgång till personalliggare borde därmed mera generellt kunna motverka oredovisade löner samt även en möjlighet att mera korrekt fördela de oredovisade intäkterna till rätt lönemottagare

Roger Leander, tf. samordnare